

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XVII. Vtrum moralitas actuum sit prædicatum realiter distinctum ab omni
ente physico?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

simæ, aut discretionis veri à falso, eandemque adesse in ætate adulta, & in vigilia propter inexistentem oppositam perfectionem cognitionis.

Art. 3. Addendum modo est; in confinio somni, & vigiliæ, vltus rationis, & rationis adhuc ligatæ, fieri abstractiones vniuersales, & discretionis veri à falso imperfectas, & faciles, & deinde subsequi perfectas, ac magis arduas; Quia in his, quæ non sunt in instanti, sed successiue proueniunt per alterationem dispositiuam subiecti ad aliquid, prius existit, quod imperfectum est, & postea succedit, quod est perfectum. Abtractio, autem, & discretio delectabilis à non delectabili, & vtilis ab inuitili est faciliior, & minus perfecta quàm abstractio, & discretio honesti ab inhonesto, & decentis ab indecenti; quia illa prior recedit minus à sensu, quàm ista posterior: cum sensus sit capax delectationis, & vtilitatis; non verò honestatis, ac decentiæ, atque honestum sit supremum genus bonitatis, utpote contentiuum in se delectabilis, & vtilis, cum ipsum vicissim in neutrius conceptu contineatur. Patet verò omnem eiusmodi tum abstractionem, tum discretionem dependere à dispositione corporali, cuius perfectio crecit successiue per alterationem subiecti. Prius igitur existit libertas imperfecta, & purè physica, quàm perfecta, & moralis in eo, qui transiit à totali defectu libertatis, ad genus libertatis perfectæ. Actus autem elicit cum eiusmodi imperfecta, & purè physica libertate, morales nequaquam esse possunt, ut liquet ex conceptu actus moralis nuper explicato cum D. Thoma. Actus igitur liberi alij sunt morales, alij minimè, ac proinde diuisio, de qua quaeritur est bona.

Art. 4. Verum quia soli actus morales conferunt ad vltimum finem hominis, ac sub hac consideratione intentio nostra procedit, ut dictum est prius, de solis actibus moralibus, seu libertate morali præditis agendum nobis est, iidemque soli intelliguntur à Theologis sub nomine actuum liberorum, ac humanorum absolute prolato. Ad rationem dubitandi patet ex dictis, quia prior eius pars procedit de actu libero non secundum totam eius latitudinem, sed iuxta vsum Theologis familiarem, posterior verò procedit de moralitate latè, & improprie sumpta, & brutis quoque, ac plantis, aliisque rebus inanimatis attributa.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum moralitas actuum, sit prædictatum realiter distinctum ab omni ente physico?

IDEATUR distingui realiter 1. Quia ens diuiditur communiter in physicum, & morale. Hæc autem diuisio non esset bona, si genus entis moralis non distingueretur realiter adæquatè ab omni ente physico.

2. Moralitas dicitur de actibus humanis ad eum modum, quo dicitur valor de moneta, de contractu, de voto; dignitas regia, aut Senatoria, de Principe, aut Administratore Reipublicæ, tituli Ducis, Marchionis, Comitum, de constitutis in peculiari honoris, & gloriæ gradu; doctoratus, de approbato ad docendum. Hæc autem omnia, & alia similia quamplura sunt denominationes, & prædicata distincta realiter non minus ab omni ente physico, quàm ab ente chimærico. Nihil enim vnquam assignari poterit physicum, ac reali entitate præditum, per quod eiusmodi

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

denominationes, & prædicata moralia constituantur intrinsecè. Necesse igitur est fateri moralitatem vniuersaliter, & ex genere suo, esse prædicatum quoddam medium inter chimæram, & ens physicum, atque ab utroque hoc extremo distingui realiter.

Art. 1. Respondetur. Sicut eadem res physica dicuntur veræ, relatè ad actus intellectus; bonæ, & amabiles, relatè ad actus voluntatis; artificiosæ, relatè ad artem, & sic de similibus; ita etiam entitates verè in se physica dicuntur morales relatè ad dictamen prudentiæ, quo mores humani diriguntur, ut apparet ex conceptu moralitatis tradito ex D. Thoma q. præced. art. 2. Referuntur autem diuersimodè actiones humanæ ad duplex dictamen rationis; ad aliud scilicet tanquam ad causam; ad aliud tanquam ad effectum. Tanquam ad causam referuntur ad dictamen, quo dirigitur voluntas antequam operetur, tanquam ad effectum verò, ad dictamen subsequens existentiam ipsius operationis, quo ipsa pronuntiatur, non iam conditionatè, ut prius, sed absolute laude, vel vituperio, pœna, vel præmio digna. A primo dictamine tanquam à radice descendit moralitas in actum voluntatis, in quo ipsa existit formaliter; quia per conformitatem, aut difformitatem cum illo mores hominum euadunt boni, vel mali, posterius autem dictamen solum est signum à posteriori moralitatis præexistens, quia sine hoc subsequatur recipi, siue non subsequatur, nihilominus operatio erit bona, vel mala. Quare moralitas operationum humanarum præcipue consideranda est in actibus voluntatis, quibus solis immediatè conueniunt bonitas, & malitia, dignitas laudis, ac vituperij, pœnæ, ac præmij. Consideranda verò rursus est præcipue in ordine ad dictamen rationis, quatenus directiuum eorundem actuum. Ista est frequens D. Thomæ sententia aientis q. 18. art. 5. in fine cor. radicem moralitatis esse rationem directiuam voluntatis, & q. 2. de malo art. 6. actum morale esse actum voluntatis à ratione procedentem, & art. 6. eiusdem qu. 18. Moralitatem conuenire actionibus exterioribus tantum mediatè, quatenus sunt à voluntate directa per rationem.

Art. 2. Iam verò dictamen istud prudentiæ duo secum importat, quæ sunt basis totius moralitatis, & quorum proinde ratione ipsum differt ab illis cognitionibus, nihil, aut non satis ex se præcisè conferentibus ad moralitatem. Primum est libertas voluntatis, quia, ut dicit D. Thomas q. illa 2. de malo, art. 2. ad 1. ibi incipit genus moris, ubi primum inuenitur dominium voluntatis, nec actiones hominis dicuntur laudabiles, aut vituperabiles, nisi quatenus sunt liberae, ut apparebit clariùs in q. sequenti. Alterum est regula actionum humanarum, quia nisi hæc adhibeatur, nec bona, nec mala euadet actio, vel vilius secundum se digna æstimationis, sed eiusdem, quoad hoc, rationis cum actionibus brutorum. Hæc autem duo importari per dictamen prudentiæ, patet. Quia in primis per se ipsum est regula immediata humanarum actionum, ut exponetur in quæst. 22. Nequit verò esse immediatè regula, quin mediatam aliam regulam applicet, ut ibidem apparebit. Deinde q. 14. ostensum est cognitioni deservienti ad actionem electiuam voluntatis, ita esse deninctam essentialiter eiusmodi libertatè, ut omnino repugnet à voluntate, quatenus præuenta per talem cognitionem, oriri actionem, quæ non sit libera. Accedit actionem necessariam non indigere directione prudentiæ, nec eius esse capacem, ac prudentiam non aliter dirigere posse, quàm proponendo finem, ad quem tendere oportet, & modum, quo oportet tendere, id est, proponendo regulam bonæ operationis. Patet ergo dictamini prudentiæ esse adæquatè intrinsecam, & essentialè moralitatem radicalem, siue ut sit radix moralitatis

Ee 2 formalis.

formalis. Est autem similiter adequatè intrinseca actibus directis per prudentiam moralitas ipsa formalis: nempe est ipsis adequatè intrinseca; tum libertas in actu secundo, tum dependentia à cognitione, qua de facto diriguntur, ut patet ex eadem questione 14.

Art. 3. Ex his deprehenditur moralitatem esse adequatè indistinctam à rebus physicis, quia moralitas sumpta radicaliter, ostensa modò est adequatè identificata cum dictamine prævio prudentiæ, sumpta verò formaliter, cum actu voluntatis orto ex eo dictamine. Hi autem actus proculdubio sunt entitates physicae, ac reales. Apparet rursus, qua de causa moralitas actuum voluntatis explicari optimè possit, tanquam per signum à posteriori per dictamen rationis, quo iidem actus indicantur absolute digni laude, vel vituperio, premio, vel poena; quia actus elicitus liberè, simulque dependens à regula actionum humanarum, si sit illi conformis, eo ipso est laude dignus, si difformis, vituperio, & consequenter premio, & poena, si præterea operatio sit propria viatoris. Constat præterea quid superaddant bonitas, & malitia moralis supra bonitatem, & malitiam purè physicam. Superaddunt enim libertatem, & dependentiam à dictamine prudentiæ, quæ ipsa sunt quidem physica, sed non purè physica, sicut animal ultra viuens superaddit sensibilitatem, quæ tamen ipsa est etiam viuens. Nempe ens physicum est genus respectu entis moralis, & non moralis; atque differentia opposita morali retinet nomen generis superaddita sola negatione differentie oppositæ, diciturque ens purè physicum, siue non morale; qui est modus in aliis quoque rebus satis frequens, significandi differentiam ignobiliorem, ut liquet inter alia ex diuisione viuents in insensibile, & sensibile; animalis in rationale, & irrationale.

Art. 4. Apparet postremò, quo pacto conueniat rebus aliis, præter actus istos intellectus, & voluntatis, esse morales. Quædam enim dicuntur moralia, quia sunt causæ prædictorum actuum, vel efficientes, vel obiectiua. Sic homo dicitur agens morale, & similiter qualibet substantia intellectualis, atque obiecta, alia dicuntur moraliter honesta, alia turpia; Quædam alia dicuntur moralia propter emanationem ab iisdem actibus per denominationem communicatam ab illis, tanquam à forma. Sic operationes externæ hominis exercitæ cum deliberatione dicuntur morales, & bonæ, ac malæ moraliter, nec aliter dicuntur moralia premium, & poena. Quædam denique alia dicuntur moralia per aggregationem, quatenus in aliquo aggregato simul reperiuntur actus aliquis moralis, per se ipsum intrinsecè talis, & aliquid aliud ex se præcisè purè physicum. Huiusmodi sunt valor monetæ; obligatio præsens ex lege, aut voto præteritis; peccatum habituale, tum personale, tum originale, dominium, potestas regia, Ducatus, Marchionatus, & similia.

Art. 5. Huius enim generis omnia includunt in se actum moralem præteritum taxatiuum valoris, obligantem, malum, donantem, & acceptantem, aut acqui- rentem res, voluntatem subiiciendi se, & voluntatem regendi alios, & sic de cæteris, & insuper memoriam, aut alium effectum eorundem actuum ex se præcisè purè physicum. Quia verò in aggregato præminet actus, qui est ex se moralis, atque altera pars est eius effectus, totum ipsum absolute dicitur morale. Hæc porro, & alia eiusmodi propè infinita longà vnaquæque suis seorsim in locis indigent discussione. Sufficit autem ad præsens indicasse fontem moralitatis in genere, & quo pacto quidquid est morale, & moraliter tale, vel tale dicitur, reuocandum sit, tanquam ad radicem quidam proximam, aut si-

gnum immediatum, ad dictamen prudentiæ: tanquam ad formam verò, ad actum voluntatis ab illo directum; atque (quod præcipue, & directe intendebatur) moralitatem conuenientem immediatè actibus ipsis voluntatis, esse indistinctam realiter ab eorum & libertate, & directione passiuæ per dictamen prudentiæ. Quæ rursus duas rationes sunt omninò indistinctæ ab iisdem actibus, atque à prædicatis physicis ipsorum. Ad priorem rationem dubitandi patet ex art. 3. sine, ad alteram ex modo dictis.

QVÆSTIO XVIII.

Utrum dignitas laudis, & vituperij sit proprietas actus moralis?

IDEVR non esse. 1. Quia omnis laus operum nostrorum pertinet ad Deum solum, iuxta illud psal. 113. 9. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*: & 1. ad Corinth. 4. 7. *Quid gloriari, quasi non acceperis*? Ex quibus, & similibus, quampluribus infert Ambrosius lib. 1. de Iacob. & vita beata c. 6. *Non habeo igitur, unde gloriari in operibus meis possim*: Eodem pertinet illud Cypri. ex lib. 3. ad Quirin. c. 10. vsque aded celebre apud August. præsertim lib. de prædest. c. 5. & apud alios: *In nulla gloriandum, quando nostrum nihil est*. Ergo actibus humanis utcumque perfectè moralibus nulla inest dignitas laudis.

2. Omne bonum laudatur, & omne malum vituperatur. Sunt autem alia, & bona, & mala, præter actus morales. Ergo dignitas laudis, atque vituperij, non potest peculiariter tribui actibus moralibus, tanquam proprietatis ipsorum.

3. Artifex, qui ex electione peccat, seu exorbitat à regulis artis, non propterea vituperatur, sed potius laudatur nonnunquam: quia, ut dicit Philosophus 6. Ethic. 5. *In arte volens peccans est eligibilior*. Pertinet nimirum ad industriam artificis, posse facere opus bonum, vel malum, cum voluerit, & quatenus voluerit. Ergo neque homo, quatenus vituperatur cum liberè, & ex electione peccat, seu exorbitat à regula humanæ naturæ, & consequenter neque laudatur cum conformatur eidem.

4. Quod homo peccat, provenit ex infirmitate, & impotentia: quia malum est infirmum, & impotens, ut dicit Dionys. c. 4. de Diu. nom. Quod verò præseruetur à peccato, & operetur bonum, provenit ex gratia Dei. Quod autem inest ex infirmitate, & impotentia, non subiacet vituperio, & exprobrationi, sed magis meretur compassionem, & quod est ex gratia alterius, cedit in laudem solius auctoris gratiæ. Ergo operationibus nostris moralibus, neque ex bonitate, neque ex malitia inest vlla dignitas, aut laudis, aut vituperij.

Art. 1. Respondetur. Distinguenda sunt laudabilia ab honorabilibus cum Philos. 1. Ethic. c. 12. Distinguntur autem ad eum ferè modum, quo distinguuntur demonstrabilia à principiis, seu obiectis purè intelligibilibus. *Omne namque laudabile propterea laudatur, quia qualitate aliqua præditum est, & ad aliquid quodammodo refertur*, ut dicit ibi Philos. Vnde iis, quæ non qualitate bona sunt, neque ex relatione, & ordine ad aliquid aliud, sed ex se, & secundum se præcisè, non debetur laus, sed aliquid maius laude, nempe honor, ut dicitur ibidem. Itaque laus strictè sumpta, & quatenus distinguitur ab honore strictè sumpto, fundatur in ordine conuenienti mediorum ad finem,